

ў лістападзе 1932 г. па дадзеных пастаяннай камісіі лендэрсакратарыят ўзначальваў В.Кнорын, яго намеснікам з'яўляўся Г.Смалянскі [1, с. 156]. Зрэшты, існуе інфармацыя, што гэта адбылося ў 1929 г. [3, с. 382].

Якая ж была роля В.Кнорына ў вызначэнні цэнтральнай палітыкі Камуністычнага Інтэрнацыянала? У разглядаемы перыяд назіралася актыўнае ўмяшальніцтва І.Сталіна ў справы Камінтэрна. Але неабходна ўсведамляць, што кантроль над любымі дробязямі быў проста фізічна немагчымым. Сталін сам стварыў такую сістэму, для паўнаўладнага функцыянавання якой быў вымушаны ўмешвацца ва ўсе сферы. Але апошніх было безліч, таму час для Камінтэрна знаходзіўся не заўсёды.

Несумненна, у свядомасці І.Сталіна прысутнічала пэўнае разуменне, у якім напрамку мусіць развівацца Камінтэрн. Таму ў разглядаемы перыяд арганізацыя праводзіла курс на сусветную рэвалюцыю і канфрантацыю з сацыял-дэмакратыяй праз палітыку «сацыял-фашызму». Але паколькі цвёрдыя дырэктывы паступалі далёка не заўсёды, у шэрагу выпадкаў камінтэрнаўскае кіраўніцтва павінна было самастойна вырашаць праблемы рабочага руху. У такіх выпадках В.Кнорын разам з В.Пятніцкім, А.Лазоўскім і Б.Кунам займаў больш цвёрдую пазіцыю, а Д.Мануільскі, О.Куусінен і Г.Дзімітраў праяўлялі большую гнуткасць.

Але ўсе камінтэрнаўцы, можа, акрамя Г.Дзімітрава на пэўным этапе, былі падмайстрамі, а не майстрамі. Яны не былі самастойнымі палітычнымі фігурамі, якія рабілі гісторыю, а з'яўляліся хутчэй акцэрамі другога плана, падначаленымі кіраўніка дзяржавы. Яны вызначалі не стратэгію, а тактыку камуністычнага руху.

Разам са сваімі паплечнікамі В.Кнорын нясе ўсю адказнасць як за поспехі, так і за паражэнні ў міжнародным камуністычным руху 1928–1935 гг.

Літаратура

1. *Адибеков Г.М., Шахназарова Э.Н., Шириня К.К.* Организационная структура Коминтерна. 1919-1943. – М., 1997.
2. Всесоюзная коммунистическая партия (б) в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК. 1898-1935. Ч. 1. 1898-1925. – М., 1936.
3. Коминтен и Финляндия. 1919-1943: документы. – М., 2003.
4. Коминтерн против фашизма: документы. – М., 1999.
5. Коммунистический Интернационал в документах. – М., 1933.
6. *Пятницкий В.И.* Осип Пятницкий и Коминтерн на весах истории. – Мн., 2004.

МЭБЛЯ І ІНТЭР'ЕР МЕНСКА Ў 20-я гг. ХХ ст.

Т. Ул. Мірановіч

Кожнаму грамадству з яго эканамічнымі, сацыяльнымі, культурнымі асаблівасцямі ўласцівы свой непаўторны характар аздаблення ўсіх

аб'ектаў матэрыяльнай культуры, які адпавядае грамадскаму ладу, матэрыяльным магчымасцям, ідэалогіі, побытаваму ўкладу жыцця, эстэтычным адчуванням людзей [1, с.5]. Першае дзесяцігоддзе савецкага перыяду, 1920-я гг. – час калі адбываюцца значныя змены ў грамадстве, ламаюцца стэрэатыпы, зараджаецца новая культура. Гэтыя працэсы знайшлі выразнае адлюстраванне ў матэрыяльнай культуры [3, с.11]. Стракатасць якой, спалучэнне ўзораў былога з новымі, часам неверагоднае, – яскравы доказ неадназначнасці часу.

Працэсы, якія адбываліся ў Менску ў 1920-я гг., у большай ці меншай ступені былі характэрны для ўсёй гарадской культуры Савецкай часткі Беларусі.

1920-я гг., як і ў цэлым міжваенны перыяд для Беларусі характарызуюцца недастатковым развіццём вытворчасці мэблі. Станаўленне мэблевай індустрыі пачынаецца пасля Другой Сусветнай вайны, калі прамысловасць ўжо была адноўлена [1, с.18]. Статыстычныя штогадовікі за 1925 г. называюць тры прадпрыемствы, якія займаліся вытворчасцю мэблі ў Беларусі: Лесапільны завод і мэблева-сталярны завод у Менску, Сталярна-мэблевая фабрыка імя Хаўтурына ў Бабруйску, фабрыка гнутай мэблі ў Віцебску [8, с.224]. Частку справы па забеспячэнні мэбляй брала на сябе саматужная вытворчасць.

У цэлым вытворчасць мэблі ў абазначаны час можна ахарактарызаваць станам заняпаду. Новыя праекты не ствараюцца. Прадпрыемствы працуюць па дарэвалюцыйных узорах. У Беларусі на працягу 1920-х гг. найбольшую распаўсюджанасць і папулярнасць сярод насельніцтва мела мэбля стылю мадэрн, а таксама, гэтак званая, шведска-амерыканская і венская мэбля, якія цаніліся за сваю камфортнасць, лёгкасць і таннасць [7, с.24]. Існыя прадпрыемствы, невялікія аб'ёмы вытворчасці не маглі забяспечыць патрэбы ў абсталяванні хатнім начиннем усёй краіны.

У інтэр'еры гарадскога жылля 1920-х гадоў назіраўся самы стракаты малюнак спалучэння сялянскай, простагай мэблі з гарадской, адмысловай. Кватэра ў гэты час не мае адзінага стылю аздаблення, практыкуецца «ўбудаванне» прадметаў інтэр'еру дарэвалюцыйнага побыту ў абсталяванні камунальнай кватэры, спалучэнне мэблі розных стыляў. Інтэр'ер жылля ў значнай ступені залежаў ад сацыяльнага статуса гаспадара.

У высока кваліфікаваных працоўных, службоўцаў пераважаў традыцыйны гарадскі інтэр'ер. У яго ўваходзілі венскія крэслы, канапы, буфеты, драўляныя ложка, сталы на ножках такарнай работы. Падобную абстаноўку мелі працоўныя, якія жылі ў некаторых муніцыпалізаваных

дамах, бо мэбля таксама пераходзіла да іх падчас нацыяналізацыі. У большасці ж рабочых, асабліва перасяленцаў з вёсак, захоўвалася сялянская мэбля: драўляныя самаробныя ложка, сталы, зэдлікі, тапчаны і г.д. Паступова вясковы інтэр'ер замяняўся на гарадскі. У комплекс новага гарадскога інтэр'ёра ўваходзілі канапы, шафы для адзення, буфеты. Драўляныя ложка старога выпуску хутка зніклі і замяняліся металічнымі. Куфры ў кватэрах замяняліся вялікімі шыфаньерамі з люстэркамі [4, с. 109].

Па шэрагу архіўных дакументаў, спісу прадметаў мэблі ў іх, можна зрабіць ўяўленне аб тым як выглядала кватэры інтэлігенцыі горада. Напрыклад ў справе, якая тычыцца рэквізіцыі маёмасці Янкі Купалы (Івана Дамінікавіча Луцевіча) ў яго кватэры па вул. Захар'еўскай 135, яму пакідаюць ў карыстанне шафу для адзення, кніжную шафу, сталовы буфет, пісьмовы стол, этажэрку, насценнае люстэрка, вешалку і кветкі [2, Ф.354. О.1. Спр.39. с.5]. Значную частку інтэр'еру Менска 1920-х гг. складвалі рэчы, якія засталіся з дарэвалюцыйных часоў. Кватэры заможных гараджан Менска ў папярэдні перыяд мелі, абкладзеныя мастацкай кафляй каміны, дарагія дываны, адмысловую мэблю, старадаўнія гадзіннікі, піяніна і грамафоны. У кватэрах сярэдне забяспечанага менчука можна было ўбачыць швейную машыну, фарфоравы і металічны посуд, самавар, вісячыя газавыя лампы, гітары.

Матэрыяльная база Менска значна пацярпела пасля войнаў, пажараў, разрухі, польскай акупацыі, скарацілася пасля эміграцыі насельніцтва, якое імкнулася вывезці з сабою і ўласныя рэчы. Частка найбольш каштоўнай мэблі, рэчаў была вывезена з гораду ў выніку рабавання польскай і савецкай арміяй [6, с. 102], спекулянтамі.

Не хапала мэблі, каб забяспечыць патрэбы насельніцтва, колькасць якога паступова ўзрастала, і патрэбы разнастайных ўстаноў, арганізацыяў, якія ўзніклі пасля пераходу да мірнага жыцця і набыцця горадам сталічных функцыяў.

У Менску 1920-х гг. праходзіць працэс па перадзеле жылля – скасаванне права ўласнасці, перадача маёмасці дзяржаве, і вырашэнне такім чынам існых матэрыяльных цяжкасцей. Дзеля ажыццяўлення нацыяналізацыі пры выканаўчым камітэце Менскага гарадскога савету рабочых, сялянскіх і чырвонаармейскіх дэпутатаў 8 красавіка 1920 г. ствараецца Аддзел Камунальнай Гаспадаркі (Камгас) са спецыяльным Жыллёвым Аддзелам, якія пачынаюць непасрэдную дзейнасць з жніўня 1920 г., пасля вызвалення Менска ад польскай акупацыі [2, Ф.354. Вопіс фонду].

Спецыфічнай з'явай, звязанай з матэрыяльнай культурай, якая мела месца ў Менску 1920-х гг., з'яўляюцца гэтак званыя «мэблевыя справы». Яны распачынаюцца для вырашэння пытанняў нацыяналізацыі, уліку,

канфіскацыі, размеркавання хатняй маёмасці [5, 110].

Самую неабходную мэблю, прадметы хатняга начыння, посуд, бялізну ставіў на ўлік спецыялізаваны Мэблева-ўліковы аддзел Камгаса, складаючы спісы па ўсім горадзе [2, Ф.354.В.1.Спр.45.с.143]. Перш за ўсё мерапрыемствы па ўліку мэблі тычыліся безгаспадарчых ўладанняў, маёмасці былых буйных уласнікаў, гэтак званых «буржуазных дамоў» [2, Ф.354.В.1.Спр.45.с.143]. Найбольш неабходнымі рэчамі ў архіўных дакументах называюцца шафы, разнастайныя сталы, ложка, канапы, крэслы, люстэркі [2, Ф.354.В. 1. Спр.8. с. 28].

Пры Мэблева-уліковым адзеле для ўліку хатняга начыння быў арганізаваны штат спецыяльных агентаў. Мерапрыемствы па «мэблевых» пытаннях павінны былі ажыццяўляцца юрыдычна зафіксавана. Па выніках абследаванняў, вопісаў маёмасці складалася спецыяльная дакументацыя – акты абследаванняў памяшканняў, акты канфіскацыі мэблі, гэтак званыя «безвыніковыя акты», якія складаліся, калі ў памяшканні не аказвалася мэблі. Улік праводзіўся арганізавана і сістэматычна. Кожны агент на восень 1921 г. , павінен быў скласці не менш за 21 акт па канфіскацыі лішкаў мэблі ў тыдзень, не ўлічваючы іншых актаў [2, Ф.354.В. 1. Спр.8. с. 30].

Уласнасць, пакінутая без гаспадароў, апісвалася, звозілася ў спецыяльныя склады для захоўвання і далейшага размеркавання сярод насельніцтва. Пры пастаноўцы на ўлік маёмасці грамадзян лішкі канфіскоўваліся, а астатняе пакідалася ў непасрэдных уласнікаў. На жаль, дакладна вызначыць памер «нормы» і так званых «лішкаў» не ўдалося. Можна выказаць меркаванне аб тым, што гэтыя лічбы не былі сталымі, афіцыйна зафіксаванымі, а залежалі ад пэўнага выпадку, агульнай маёмасці гаспадароў, іх сацыяльнага статусу, магчымасці дамовіцца і добрасумленнасці агента, што праводзіў вопіс. Як сведчаць матэрыялы актаў, часам уласнікам пакідалася амаль усё хатняе начынне, што было значна болей за неабходны мінімум на аднаго чалавека. Але не выключэннем былі выпадкі, калі забіралася нават самая неабходная мэбля. Аб гэтым сведчаць шматлікія заявы ў Жыладзел з прашэннямі пакінуць ці зняць з ўліку канфіскаваную мэблю, напрыклад, канфіскаваны ў настаўніка ці служачага стол, які неабходны для працы [2, Ф.354.В. 1. Спр.8. с 50]. Аўтаматычна «лішкамі» лічыліся рэчы, якія не знаходзіліся ў непасрэдным выкарыстанні, якія захоўваліся з розных прычынаў прычынах, напрыклад, у нежылым пакоі, гарышчы, адрыве.

Пад час правядзенні мерапрыемстваў па абследаванні, канфіскацыі маёмасці гаспадары маёмасці маглі аказваць процідзеянне прадстаўнікам Жыллёвага адзелу, і каб пазбегнуць такіх недарэчнасцяў, агенты

карысталіся дапамогай ваенных асобаў ці міліцыі [2, Ф.354.В. 1. Спр.39. с. 21]. Нягледзячы на існыя правілы ажыццяўлення рэквізіцыі маёмасці, патрабаванні юрыдычнай законнасці правядзення, агенты ня рэдка злоўжывалі сваім становішчам.

Парадак вырашэння «мэблевых» справаў, можна апісаць наступным чынам: мэбля, якая ставілася на ўлік, канфіскавалася, захоўвалася на спецыялізаваных складах. Прыватныя асобы ці ўстановы падавалі хадайніцтва ў Жыллёвы аддзел з прашэннем аб перадачы ім у карыстанне пэўнай мэблі; справа разглядалася, і калі заяўнік меў права на атрыманне мэблі, а таксама пры наяўнасці яе на складзе, прашэнне задавальнялася. Для атрымання мэблі выдаваліся ордэры «на часовае асабістае карыстанне» [2, Ф.354.В. 1. Спр.77. с. 16].

У ажыццяўленні мэблевых пытанняў савецкія працаўнікі, як сацыяльная група, знаходзіліся ў пэўным прывілеяваным становішчы. Гэтай групе жыхароў горада маглі пакінуць рэчы звыш нормы, акрамя таго нацыяналізаваная адмысловая і мастацка вартасная мэбля трапляла, першапачаткова ў іх кватэры. У якасці абгрунтавання фігуруе простае – «як савецкаму працаўніку» [2, Ф.354. О.1. Спр.39. с.4].

Літаратура

1. *Барташевич А.А., Аладова Н.И., Романовский А.М.* История интерьера и Мебели. Мн.2002
2. Дзяржаўны архіў Мінскай вобласці
3. *Кобозева А.В.* Культурно-антропологический анализ повседневной жизни Москвы: социальные эксперименты первого послевоенного десятилетия. Автореф.дис. М.2004
4. *Леантовіч І.А.* Жыллё рабочых г. Мінска ў даваенны перыяд (1917 – 1941гг.)// Весці Акадэміі Навук Беларускай ССР №1 1974. Серыя грамадскіх навук. С. 104-112
5. *Лебина Н.Б.* Повседневная жизнь советского города: Нормы и аномалии 1920-1930 гг. СПб. 1999
6. Паўсядзённае жыццё Менску ў 1918-1938 гг. Дакументальныя сьведчанні й успаміны.// Спадчына № 2-3 2003
7. *Песоцкий А.Н.* Мебельное дело. М. 1929.
8. Статистический ежегодник БССР. Мн. 1926.

ТЭХНАЛОГІЯ БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ ВЫШЫЎКІ

Дз. А. Моніч

Шыццё і нераздзельная з ім вышыўка адносяцца да найстаражытнейшых заняткаў чалавека. Узнікненне шыцця адносіцца да эпохі першабытна-абшчыннага ладу і непасрэдна звязана з неабходнасцю вырабляць адзенне: спачатку са скур, а з вынаходствам ткацтва – з тэкстылю. Удасканаленне